

СИНДРОМОЛОГІЧНА ФЕНОМЕНОЛОГІЯ ДЕПРЕСИВНИХ РОЗЛАДІВ У ЕМІГРАНТІВ ТА РЕЕМІГРАНТІВ

СИНДРОМОЛОГІЧНА ФЕНОМЕНОЛОГІЯ ДЕПРЕСИВНИХ РОЗЛАДІВ У ЕМІГРАНТІВ ТА РЕЕМІГРАНТІВ – Метою дослідження було вивчення синдромологічних особливостей депресивних розладів у емігрантів та реемігрантів. Для цього було клінічно обстежено 196 емігрантів, 191 реемігрант та 198 неемігрантів, хворих на депресивні розлади психогенного, ендогенного та органічного характеру. При цьому виявлено більшу ураженість реемігрантів типовими афективними синдромами – вітальної та апатичної депресії, а емігрантів – атиповими афективними синдромами, зокрема тривожно-депресивними та агітації, що може бути пояснено впливом об'єктивних соціально-психологічних факторів, а також інтрапсихічною трансформацією актуальних стресогенних подразників, пов'язаних з еміграцією та рееміграцією.

СИНДРОМОЛОГИЧЕСКАЯ ФЕНОМЕНОЛОГИЯ ДЕПРЕССИВНЫХ РАССТРОЙСТВ У ЭМИГРАНТОВ И РЕЭМИГРАНТОВ – Целью исследования было изучение синдромологических особенностей депрессивных расстройств у иммигрантов и реэмигрантов. Для этого клинически обследовано 196 иммигрантов, 191 реэмигрант и 198 неэмигрантов, больных депрессивными расстройствами психогенного, эндогенного и органического характера. При этом обнаружена большая распространенность у реэмигрантов типичных аффективных синдромов – витальной и апатической депрессии, а у эмигрантов – атипичных аффективных синдромов, в частности тревожно-депрессивными и агитации, что может быть объяснено влиянием объективных социально-психологических факторов, а также интрапсихической трансформацией актуальных стрессогенных раздражителей, связанных с эмиграцией и реэмиграцией.

SYNDROMOLOGIC PHENOMENOLOGY OF DEPRESSIVE DISORDERS IN EMIGRANTS AND RE-EMIGRANTS – The aim of the study was to investigate syndromologic features of depressive disorders in immigrants and re-emigrants. For this purpose clinically there were examined 196 immigrants, 191 re-emigrants and 198 not immigrants suffering from psychogenic depressive disorder, endogenous and organic nature. It was found more staggered re-emigrants typical affective syndromes living room and apathetic depression and immigrants – atypical affective syndromes, including anxiety and depression and agitation, which can be explained by the influence of objective social and psychological factors, and actual transformation intrapsychological stressful stimuli relating to emigration and re-emigration.

Ключові слова: депресивні розлади; емігранти; реемігранти.

Ключевые слова: депрессивные расстройства; эмигранты; реэмигранты.

Key words: depressive disorders; immigrants; reimmigrants.

ВСТУП Однією з найбільш актуальних проблем в Україні є проблема еміграції та рееміграції. За експертними оцінками, чисельність українських емігрантів складає 6,5–7 млн чол. (близько 15 % постійного населення) і має постійну тенденцію до збільшення; самостійну соціальну, медико-психологічну та психіатричну проблему становить масштабна рееміграція, соціальні наслідки якої також є значимими [1, 2].

Міграція розглядається в якості негативного фактора, що впливає на психічне здоров'я, спричиняючи трансформацію особистісного реагування та дезадаптацію особистості [3]. Міграція може спровокувати маніфеста-

цію та екзацерацію ендогенних психічних захворювань [4], а також викликає патоперсонологічні зміни у вигляді емоційної нестійкості, тривожності, фрустрованості, психічної дезадаптації, депресивних розладів [5].

Незважаючи на вагому медичну та соціальну значущість міграції, актуальні питання, пов'язані з її впливом на психоемоційну сферу, залишаються практично не дослідженими. Зокрема, відсутні наукові дані щодо клініко-психопатологічних особливостей депресивних розладів у емігрантів та реемігрантів, не досліджено їх психопатологічну та синдромологічну феноменологію.

Метою дослідження було дослідити психопатологічні та синдромологічні особливості депресивних розладів у емігрантів та реемігрантів.

МАТЕРІАЛИ І МЕТОДИ Ми обстежили 585 хворих на депресивні розлади, яким було встановлено діагноз відповідно до критеріїв МКХ-10: осіб, які щонайменше протягом останнього року проживали за межами України і планували найближчим часом повернутися за кордон (емігранти) – кількістю 196 чол.; осіб, які не менше року проживали за межами України і протягом останнього року повернулися для постійного проживання в Україну (реемігранти) – чисельністю 191 чол.; осіб, які постійно проживають в Україні та ніколи не виїжджали за її межі для тривалого проживання (неемігранти) – кількістю 198 чол. Психогенні депресивні розлади (коди за МКХ-10 F43.21 та F43.22) встановлено у 69 неемігрантів, 68 емігрантів та 67 реемігрантів, ендогенні (коди за МКХ-10 F31.3, F31.4, F32.1, F32.2, F33.1 та F33.2) – відповідно у 65, 66 та 63 осіб, органічні (код за МКХ-10 F06.3) – відповідно у 64, 62 та 61 осіб. Дослідження включало клініко-психопатологічне обстеження, організоване у формі напівструктурованого клінічного інтерв'ю з подальшою класифікацією виявлених синдромів за класифікацією, запропонованою А. Смулевичем [6]. Статистичну обробку даних проводили за допомогою непараметричних методів (точний критерій Фішера, критерій χ^2 Пірсона, тест Манна-Уїтні).

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

При дослідженні синдромологічних особливостей у емігрантів та реемігрантів виявлено певні особливості, пов'язані з впливом фактора еміграції (рееміграції) (табл. 1).

При дослідженні особливостей синдромологічної структури депресивних розладів психогенного характеру було виявлено, що поширеність вітального синдрому є найбільшою у реемігрантів, а найменшою – у емігрантів, порушення біоритму (синдром інсомнії) у емігрантів та реемігрантів було частіше, ніж у неемігрантів, психопатологічний і алгічний синдроми та ажитову депресію частіше діагностували в емігрантів.

Синдромологічна структура депресій у хворих на ендогенні депресивні розлади характеризується певними особливостями. Вітальна депресія частіше виявлялася у реемігрантів та неемігрантів, апатична – у реемігрантів, а анестетична – у неемігрантів. Психопатологічний та алгічний синдром, депресивна або тривожна манія, а також ажитована депресія більш поширені в емігрантів.

У хворих на органічні депресивні розлади закономірності аналогічні тим, що виявлені у хворих на ендогенні розлади; при цьому кількісні розбіжності виражені меншою мірою.

Таблиця 1. Синдромологічна структура депресивних розладів у емігрантів та реемігрантів

Варіант синдрому	Неемігранти		Емігранти		Реемігранти		p*	p**	p***
	абс.	%	абс.	%	абс.	%			
ПСИХОГЕННА ДЕПРЕСІЯ									
Типові афективні синдроми									
Вітальна депресія	28	40,6	24	35,3	36	53,7	0,322	0,086	0,024
Апатична депресія	7	10,1	7	10,3	9	13,4	0,599	0,371	0,383
Анестетична депресія	5	7,2	8	11,8	8	11,9	0,271	0,262	0,592
Атипові афективні синдроми									
Психопатологічний	15	21,7	26	38,2	17	25,4	0,027	0,383	0,078
Порушення біоритму (інсомнічний)	61	88,4	64	94,1	63	94,0	0,190	0,197	0,633
Вегетативний і соматизований	63	91,3	66	97,1	60	89,6	0,477	0,142	0,079
Алгічний	20	29,0	35	51,5	32	47,8	0,006	0,019	0,398
Патохарактерологічний	4	5,8	7	10,3	4	6,0	0,257	0,624	0,274
Астенічна депресія	56	81,2	59	86,8	62	92,5	0,255	0,043	0,207
Депресивна або тривожна манія	9	13,0	13	19,1	9	13,4	0,231	0,573	0,255
Ажитована депресія	23	33,3	35	51,5	14	20,9	0,024	0,075	0,001
Депресія зі стрибками ідей	3	4,3	7	10,3	4	6,0	0,157	0,484	0,274
ЕНДОГЕННІ ДЕПРЕСИВНІ РОЗЛАДИ									
Типові афективні синдроми									
Вітальна депресія	34	52,3	20	30,3	36	57,1	0,009	0,355	0,002
Апатична депресія	8	12,3	7	10,6	16	25,4	0,047	0,487	0,024
Анестетична депресія	32	49,2	20	30,3	19	30,2	0,021	0,021	0,569
Атипові афективні синдроми									
Психопатологічний	21	32,3	30	45,5	13	20,6	0,086	0,098	0,002
Порушення біоритму (інсомнічний)	63	96,9	63	95,5	61	96,8	0,507	0,679	0,522
Вегетативний і соматизований	64	98,5	64	97,0	62	98,4	0,506	0,744	0,518
Алгічний	22	33,8	32	48,5	14	22,2	0,064	0,103	0,002
Патохарактерологічний	3	4,6	6	9,1	3	4,8	0,254	0,645	0,270
Астенічна депресія	62	95,4	59	89,4	61	96,8	0,168	0,515	0,094
Депресивна або тривожна манія	6	9,2	14	21,2	4	6,3	0,047	0,392	0,013
Ажитована депресія	16	24,6	27	40,9	13	20,6	0,036	0,373	0,010
Депресія зі стрибками ідей	3	4,6	6	9,1	3	4,8	0,254	0,645	0,270
ОРГАНІЧНІ ДЕПРЕСИВНІ РОЗЛАДИ									
Типові афективні синдроми									
Вітальна депресія	24	37,5	15	24,2	34	55,7	0,077	0,031	0,001
Апатична депресія	8	12,5	4	6,5	11	18,0	0,198	0,270	0,045
Анестетична депресія	21	32,8	26	41,9	18	29,5	0,191	0,419	0,106
Атипові афективні синдроми									
Психопатологічний	19	29,7	25	40,3	19	31,1	0,141	0,507	0,191
Порушення біоритму (інсомнічний)	61	95,3	60	96,8	58	95,1	0,515	0,637	0,492
Вегетативний і соматизований	62	96,9	60	96,8	58	95,1	0,678	0,477	0,492
Алгічний	34	53,1	36	58,1	31	50,8	0,353	0,469	0,266
Патохарактерологічний	5	7,8	9	14,5	6	9,8	0,181	0,466	0,303
Астенічна депресія	54	84,4	56	90,3	57	93,4	0,232	0,092	0,382
Депресивна або тривожна манія	4	6,2	11	17,7	8	13,1	0,042	0,159	0,323
Ажитована депресія	19	29,7	35	56,5	27	44,3	0,002	0,066	0,121
Депресія зі стрибками ідей	3	4,7	7	11,3	6	9,8	0,149	0,222	0,513

В цілому одержані дані свідчать про більшу виразність типових афективних синдромів, зокрема вітальної та апатичної депресії у реемігрантів, а атипових, насамперед тривожно-депресивних, – у емігрантів. Це може бути пояснено дією об'єктивної соціально-психологічної ситуації: у групі реемігрантів найбільш виражені прояви фрустрації, що пов'язано з необхідністю адаптації до сучасного українського суспільства із гіршими соціально-економічними та суспільно-політичними умовами порівняно з європейськими. Це закономірно призводить до більшої виразності апатичних та ізольованих депресивних про-

явів – суму, зниженого настрою, ангедонії. Натомість, у емігрантів мобілізуючим фактором є усвідомлення необхідності повернення за кордон, що водночас, асоціюється із тривогою і побоюваннями щодо можливості продовження трудової діяльності у зв'язку з психічним захворюванням. Вплив фактора еміграції (рееміграції) на відмінності у синдромологічній структурі депресивних розладів у хворих з психогенними депресивними розладами є найбільшим, а з органічними – найменшим серед усіх досліджених груп, що є закономірним з урахуванням характеру патології.

ВИСНОВКИ Дослідження синдромологічних особливостей депресивних розладів у емігрантів та реемігрантів дозволило виявити ряд важливих закономірностей, зокрема більшу ураженість реемігрантів типовими афективними синдромами – вітальної та апатичної депресії, а емігрантів – атиповими афективними синдромами, зокрема тривожно-депресивними та ажитації. Такі закономірності можуть бути пояснені впливом об'єктивних соціально-психологічних факторів, а також інтрапсихічною трансформацією актуальних стресогенних подразників, пов'язаних з еміграцією та рееміграцією.

Перспективи подальших досліджень у цій сфері пов'язані з пошуком кореляцій між синдромологічною, клініко-психопатологічною та патоперсонологічною феноменологією депресивних розладів у емігрантів та реемігрантів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Міграція в Україні: факти і цифри / Міжнародна організація з Міграції. – Київ : Представництво МОМ в Україні, 2011. – 7 с.
2. Щорічна Доповідь про стан дотримання та захисту прав і свобод людини в Україні Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини : Постанова Верховної Ради України від 05.04.2011 року № 3194-VI // Голос України. – 2011. – № 35. – С. 23–29.
3. Incidence of psychotic disorders in immigrant groups to the Netherlands / J. P. Selten, N. Veen, W. Feller [et al.] // *British Journal of Psychiatry*. – 2001. – № 178. – P. 367–372.
4. The mental health of migrants / B. E. Gavin, B. D. Kelly, A. Lane [et al.] // *Irish Medical Journal*. – 2001. – Vol. 94. – P. 229–230.
5. Хармз В. А. Медико-психологические аспекты нарушения психической адаптации эмигрантов : дис.... канд. психол. наук : 19.00.04 / Вахид Аблахад Хармз; Санкт-Петербургский государственный университет. – СПб., 2000. – 186 с.
6. Смулевич А. Б. Депрессии в общемедицинской практике / А. Б. Смулевич. – Москва : Берг, 2000. – С. 7–12.

Отримано 02.08.16